

§ 156 Förändringen av Svenska teologiska institutets ramprogram

ANNIKA BORG:

Fru ordförande och ärade ledamöter!

Sex år efter Auschwitz befrielse, tre år efter staten Israels bildande började Svenska teologiska institutet sin resa i Tabors hus på Profeternas gata i Jerusalem. Ända från början har den judisk-kristna dialogen varit den självklara utgångspunkten och fokus. I Ekumenikutskottets betänkande 2015:10 står att det till en början handlade om mission, detta är felaktigt. Det har hela tiden varit fokus på den judisk-kristna dialogen.

När Svenska kyrkan genom en donation övertog verksamheten i mitten av 1970-talet lovade kyrkan uttryckligen att bevara den judisk-kristna inriktningen på verksamheten. Jerusalem är den unika och enda platsen i världen där mötet med en mångfacetterad judisk kultur, religion och teologi kan ske. Nu har detta tyvärr ändrats, för kyrkostyrelsens arbetsutskott har nu i september beslutat att ta bort STI:s mål med inriktningen på judendomen och ersätta det med en mer allmän formulering, jag citerar: Det stod tidigare: ”Svenska teologiska institutet är en plats där Svenska kyrkan utvecklas och fördjupas i frågan om kristnas möte med människor av annan tro, särskilt i mötet med judendomen.”

Den nya skrivningen lyder som följer: ”Svenska teologiska institutet är en plats där Svenska kyrkan utvecklas och fördjupas genom mötet med annan tro, och med kristna från andra kyrkogemenskap.” Man har alltså tagit bort ”särskilt mötet med judendomen”. Förskjutningen av Svenska teologiska institutets tyngdpunkt blir tydlig. Effekten blir att den judisk-kristna dialogen marginaliseras och förringas. Det finns tunga och vägande och teologiska skäl för Svenska kyrkan att fortsätta att sprida saklig information och kunskap om den judisk-kristna relationen och om judendomen. Svenska teologiska institutet bör även i framtiden ha detta mål tydligt inskrivet. Syftet med min motion 2015:105 är att säkerställa detta.

Svenska kyrkan kan inte offentligt påstå att judisk-kristna relationer är viktiga och samtidigt rusta ner dem. Det är att tala med kluven tunga. Det som skett ger en klar och tydlig signal om Svenska kyrkans låga värdering av den judisk-kristna dialogen. Här tar man bort det mål som i själva verket varit och är Svenska teologiska institutets i Jerusalem unika uppgift. En uppgift som utvecklats och vårdats under decennier. Den starka signalen hörs och kommer att höras bland judar i Sverige och Israel, en plats där Svenska kyrkan är gäst. Detta tydliga rikttningsbyte är djupt olyckligt och kommer att få negativa konsekvenser för den judisk-kristna dialogen, försvåra samarbetet på plats i det heliga landet och allvarligt skada Svenska kyrkans trovärdighet och rykte.

Jag yrkar bifall till motion 2015:105.

JAN OLOV SUNDSTRÖM:

Fru ordförande! Inledningsvis vill jag yrka bifall till motion 2015:105 och det yrkande som Annika Borg nyss har framfört.

Inom parentes finns det i det här ärendet en komplikation. Det var nämligen så att i utskottet anmälde jag en reservation till förmån för mitt yrkande. Mitt yrkande i Ekumenikutskottet råkade vara bifall till Annika Borgs motion, men eftersom Annika Borg inte kunde tjänstgöra eller lägga förslag var det jag som gjorde det. Den reservationen har alltså inte kommit med i handlingarna och protokollen. Daniel Tisell har lovat mig att eventuellt kommentera den frågan. Jag tycker att det är

angeläget att vi i kyrkomötet ser till att vi får lite ordning och reda i våra dokument och handlingar. Så har det enligt min mening inte varit fallet den här gången.

Vad gäller själva motionen tycker också jag att det är en mycket anmärkningsvärd hantering av ärendet som sådant, att förändra STI:s uppdrag på det sätt som framgår av motion 2015:105. Inom parentes är jag även förvånad över de rätt vaga besked utskottet fick från en representant från kyrkokansliet i den här frågan. Vederbörande hade väldigt svårt att ge en rimlig förklaring till varför det här egentligen har hänt. Man kan ju också fundera över varför man ägnar sig åt den här typen av klåfingrighet för en organisation som bevisligen har haft en ursprunglig och viktig uppgift och fortfarande har det. Dessutom förstår jag inte varför det ena behöver utesluta det andra. Att STI idag ägnar sig åt annat än bara den judisk-kristna relationen vet vi och det ska man naturligtvis fortsätta med, därför att världen förändras. Det finns dock ingen anledning därför att ta bort det som var ursprungligt till STI:s tillkomst och det som var den viktiga delen i deras uppdrag från början. Samtidigt är det ju faktiskt så att det uppdraget inte är mindre viktigt idag, det kanske är viktigare än det någonsin har varit.

Det är ett unikt uppdrag som STI har, och det tycker jag att vi ska värna om och det finns all anledning att backa upp motion 2015:105 i det här ärendet.

JULIA KRONLID:

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2015:105. Det är väldigt bra att Annika Borg har upplyst oss om att man har tagit bort formuleringen ”särskilt vad gäller mötet med judendomen”. Som Annika Borg lyfter upp i sin särskilda mening i betänkandet är vi gäster i Jerusalem och har blivit inbjudna dit. Det är väldigt viktigt att vi visar respekt för judarna som bor i Israel, där vi är gäster. Jag tycker att vi hade en bra och fin diskussion i förra kyrkomötet när vi diskuterade dokumentet *Guds vägar*, som nästa talare Åke Bonnier är en varm vän av, och hur viktigt det är att vi bejakar vår judiska historia och våra judiska rötter.

Det här ger helt fel signaler. Det signalerar nästan beröringsskräck och det är verkligen helt fel signal till judarna och jag tror också att det här ser väldigt illa ut i Israel och det är onödigt. Vi kan ha dialog med andra religioner ändå även om det här står kvar så det är helt onödigt att ta bort det.

BISKOP ÅKE BONNIER:

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Annika Borgs motion 2015:105 om vikten av att kyrkomötet ska tillse att Svenska teologiska institutets ramprogram behåller sin inledande formulering att ”STI är ett teologiskt studieinstitut med inriktning på religionsteologi, religionsmöte, särskilt mötet mellan kristendom, judendom och ekumenik”. Motionen är besjälad av vikten av den judisk-kristna dialogen.

Jag delar Annika Borgs engagemang för ramprogrammets innehåll med framhållande av den judisk-kristna dialogen. Den formulering som idag finns stöder också och stöds av det av kyrkomötet antagna samtalsdokumentet *Guds vägar*, där det står ”i vår kyrka vill vi arbeta för att få bort sådant som kan tolkas som antisemitism eller förakt för det judiska folket och försvara dess rätt till sin historia, sin tro och sina seder”. Att detta får konkretion genom STI:s verksamhet är fortsatt livsviktigt. Ramprogrammets skrivning stöder den i *Guds vägar* tydliga hållningen och möjliggör därmed den verksamhet som idag bedrivs på institutet. Ett problem är att det råder en begreppsförvirring: Vad är ramprogram? Efter samråd med general-

sekreteraren och kyrkosekreteraren kan jag konstatera att ramprogrammets formulering är något som kyrkomötet fastställer såsom varande övergripande för hela programmet.

Det finns också en mellannivå som följer ramprogrammets skrivning. Den återfinns dessutom i kyrkostyrelsens skrivelse 2015:1 sidan 29 och där redovisas det som är STI:s uppdrag.

Det finns en tredje nivå som generalsekreteraren har att hantera efter dialog med kyrkostyrelsens arbetsutskott. Där kan olika formuleringar användas men som måste vara i linje med de som ramprogrammet föreskriver. Det olyckliga är att denna tredje nivå har fått samma terminologi som det övergripande ramprogrammet. STI:s verksamhet ska även fortsättningsvis handla om judisk-kristen dialog och kunskapsfördjupning liksom dialog med islam och med kristna kyrkor representerade i Mellanöstern.

I samtalet med generalsekreteraren och kyrkosekreteraren framkom behovet av att ändra terminologin gällande det som generalsekreteraren har att hantera gällande Svenska teologiska institutets verksamhet. Ramprogrammets skrivning kommer alltså inte att förändras.

Jag yrkar återigen bifall till utskottets förslag.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Det råder ingen som helst förvirring kring vad som har hänt, däremot har det skapats en del förvirring kring vad som har hänt. Det som har hänt är att man har tagit bort formuleringen ”särskilt med judendomen” i STI:s mål i ramprogrammet som definierar verksamheten. Här har jag protokollet. Jag har läst upp formuleringen tidigare. Man har alltså tagit bort det. Det råder inget som helst tvivel om den saken och inte heller någon förvirring. Men det har skapats förvirring kring detta och ett oerhört dribblande kring olika nivåer och vad som har sagts. Det här är jätteenkelt. Det första målet talar om att det är ”särskilt med judendomen” och det har tagits bort. Svårare än så är det inte. Detta är djupt olyckligt och jag har argumenterat för min sak här tidigare och också i motion 2015:105 och i mitt särskilda yttrande i betänkandet.

Jag vill också säga tack till biskop Åke Bonnier för att du stödjer mitt engagemang och intentionen.

BISKOP ÅKE BONNIER (REPLIK):

Vad som exakt står i protokollet vet jag inte men jag vet att generalsekreteraren har att hantera en viss nivå som måste vara i linje med det övergripande ramprogrammet och där står den formulering som Annika Borg vill ha kvar.

LISA TEGBY:

Fru ordförande! Tack, Åke Bonnier, för det som du säger! Jag vill precis som du bifalla utskottets förslag.

Det görs, och har gjorts, ett gott arbete på STI och genom många år. Situationen i Jerusalem och i Israel–Palestina har genom åren förändrats. Det är alldeles nödvändigt med den judisk-kristna dialogen, men det är också nödvändigt med stöd till de kristna och med dialog till de kristna i Israel–Palestina. De kristna där är i första hand palestinier förutom alla som kommer från olika länder och lever i Jerusalem. De flesta av de palestinska kristna lever i en muslimsk miljö, och att vi då också ska leva i dialog med islam och att vi har möjlighet att göra det genom STI tycker jag är

självklart. Jag tycker att den utveckling som har skett på STI är positiv och god och har mycket att tillföra vår kyrka. Dialog med det judiska, dialog med islam och stöd till de kristna som finns i Israel–Palestina.

Jag vill ge mitt stöd och tillstyrker utskottets förslag.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Den förändring som nu har skett är att man tar bort inriktningen i målet, ”särskilt med judendomen”. Jag har själv varit student på Svenska teologiska institutet 1989. Då var det självklart att man också hade dialog och kontakter med representanter för islam, kunskap om islam förmedlades och också andra kristna i denna otroligt mångfacetterade stad, men det unika med den judisk-kristna dialogen var fokus. Orsaken till att man tar bort det nu, är att man inte vill ha detta fokus. Man vill marginalisera den judisk-kristna dialogen och istället ha en allmän formulering. Detta är mycket olyckligt och det har redan sänt tydliga signaler och det kommer att fortsätta att göra det. Det är djupt olyckligt. Låt oss inte gå den vägen.

LISA TEGBY (REPLIK):

Det är din bild av vad som har skett, Annika. Jag tror att det finns många andra bilder. Du har erfarenhet från STI, det är många som har det, och vi har många kontakter i Israel–Palestina. Jag tror att den judiska dialogen kommer att finnas kvar, men vi behöver också alla de andra dialogerna. Vi är glada åt att vi har STI i Jerusalem.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Fru ordförande! Det är inte min bild av saken utan detta är vad som faktiskt har skett. Återigen, det är djupt olyckligt. Låt oss inte gå den vägen utan låt oss behålla denna unika plats, med denna unika möjlighet till dialog. Det utesluter inte det andra men det ska stå i målet såsom det alltid har gjort. Tack!

MARGIT BORGSTRÖM:

Fru ordförande! Jag har skrivit under den särskilda meningen som Annika Borg har skrivit och jag tycker att den är väldigt bra. Bifall till motion 2015:105.

Jag tänker inte förlänga debatten länge, men den särskilda meningen med judendomen, som Annika Borg gång på gång har poängterat, jag tycker att man ska lyssna på vad hon säger. Det är en väldigt viktig mening, att det är det som är grunden till institutets ramar och att den formuleringen ska finnas kvar.

ANDERS ROOS:

Fru ordförande! Jag kom till Jerusalem för andra gången i mitt liv hösten 1980 och då hade jag ett stipendium till Svenska teologiska institutet i Jerusalem. Jag hade besökt stället tidigare, eftersom jag hade varit militärpastor i FN i Sinai. Jag stannade sedan kvar i Jerusalem genom att få uppgifter inom Svenska kyrkans mission och blev kvar fram till 1983. De åren är bland de mest betydelsefulla i mitt liv och mina teologiska studier, därför att jag fick lära mig var jag hade mina rötter eller har mina rötter. Det är inte bara att ha goda relationer eller vara vänliga och hövliga i den delen av världen, utan det handlar väldigt mycket om att i samtal och dialog med andra människor förstå vem jag själv är som kristen. Det är oerhört viktigt för min teologiska och kristna utveckling, och många andras kristna utveckling, att STI finns kvar.

Det är viktigt att kontakterna med judendomen finns, att det finns i ramprogrammet och att målet framför allt ska vara dialog med judendomen. Allt det andra finns och ska finnas. Mellanöstern har förändrats och det måste vi följa, men jag kan aldrig förändra det faktum att jag behöver hitta mina rötter som kristen i dialog, i kontakt med judendomen.

DANIEL TISELL:

Fru ordförande! Jag tar fasta på allt engagemang som finns för STI och det känns väldigt bra. Det är ett viktigt institut och verksamheten har betytt mycket för många människor, både för de som har rest dit under kortare sejour och de som är på plats under längre perioder.

Det är viktigt att se att vi har tolkningar kring detta. Vi har ett ansvar för hur vi sprider information kring sådana här beslut. Man kan inte göra anspråk på att säga att det bara finns objektiva fakta, att man själva har dem men ingen annan, utan vi tolkar och reagerar och känner olika.

Uppdraget till STI är formulerat och styrs av kyrkomötet genom kyrkostyrelsens skrivelse i varje treårsbudget. Där står den meningen med, att det finns en inriktning på judisk-kristen dialog och ekumenik. Det finns en annan nivå, som har nämnts, och det är beslut som generalsekreteraren har att ta, och som hon också har diskuterat med kyrkostyrelsens arbetsutskott, där man beskriver verksamheten på ett liknande sätt. Där är den judisk-kristna dialogen viktig men man nämner också de andra verksamheterna. Programmet återspeglar såsom verksamheten bedrivs idag.

Under hösten 2014 och våren 2015 har det förekommit en beredningsprocess på kyrkokansliet om detta. Man har arbetat fram ett nytt avtal med Lunds universitet, vilket behövdes, men också för att det har kommit en ny ledning, en direktor och en intendent, på plats. I samband med dessa processer har man funnit behov av att göra en genomgång av ramprogrammet. Generalsekreteraren har kontinuerligt informerat kyrkostyrelsens arbetsutskott om processen och fört dialog med de anställda på plats. När det gäller professuren är inriktningen kvar att den är främst på judisk-kristen dialog. När det gäller hela STI finns det en beskrivning av att man arbetar med judisk-kristen dialog, ekumeniken och de kristna kontakterna och även kontakter och dialog med islam. Jag tycker att detta är bra för det speglar faktiskt den verksamhet som är.

Jag hör att det finns en stark oro för att man ska marginalisera den judisk-kristna dialogen. I motionen pratas det om att man ska avsluta den satsningen, och det är faktiskt överord, eftersom det inte alls är intentionen med verksamheten. Verksamheten kommer att fortsätta. All den verksamhet som har med judisk-kristen dialog kommer att fortsätta på samma sätt som förut. Det är inte ett hot att man nu även tar med lite mer tydligt att dialogen med islam också ska finnas.

Inte på något sätt kommer dialog med islam att utesluta judisk-kristen dialog, och det har vi i utskottet tagit fasta på.

Jag vill citera ur *Guds vägar*:

Djupast sett rymmer alla religioner något hemlighetsfullt vars innersta väsen ingen kan utröna. Kanske är insikten om detta viktigare för all dialog än ambitionen att söka klargöra vari skillnader och likheter mellan de olika trostraditionerna består. När stolthet över den egna traditionen kombineras med ödmjukhet inför både det egna och andras arv kan ett verkligt samtal börja.

Jag yrkar på bifall till utskottets förslag.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Att det ska avslutas, är ett citat från handläggare jag har talat med. Att man ska byta fokus, är också citat. Det är alltså inte några överord som jag har uppfunnit. Jag tycker att vi ska vara sakliga. Det skapas väldigt mycket förvirring här om olika nivåer, ni hör ju själva. Vi hade detta även i utskottet. Jag kan bara upprepa att om det inte ska bli någon förändring, då hade man inte behövt ta bort den här formuleringen. I själva verket är det viktigt att ta bort den här formuleringen, eftersom man vill ha en annan inriktning. Det är därför man har tagit bort detta i målet. Jag har läst upp det och jag tänker inte säga det fler gånger nu. Det här handlar inte om överord, det handlar om citat. Jag har gjort ganska mycket research för den här motionen.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Det är naturligtvis svårt att hänvisa till citat som handläggare har sagt till dig, det är väldigt svårt att verifiera den källkritiken. Det viktigaste är ändå vilka beslut som fattas av arbetsutskottet, och den här verksamhetens budgetplan, som kyrkomötet fattar beslut om. Det är det som måste få gälla. I det gäller att den judisk-kristna dialogen kommer att vara fortsatt väldigt viktig för STI. Något annat vore helt orimligt, naturligtvis.

Jag tycker faktiskt att du överdriver och jag beklagar att den här handläggaren i så fall har sagt fel, för det är inte något fokusbyte som ska äga rum på STI. Jag tror att det snarare speglar den verklighet som finns där, och då blir inte det här så kontroversiellt. Vi har ett ansvar att inte sprida den kontroversiella bilden som du pratar om.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Här är ett protokoll från arbetsutskottet den 9 september. Där är formuleringen i målet borta. Det ser exakt likadant ut tidigare men då fanns det i ”mötet med judendomen”.

Jag tar ansvar för att detta är fakta.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Men då kan du läsa lite längre ner i samma dokument, om dialog och religionsmöte.

Punkt 2. Kristendom och judendom, så beskrivs dialogen som STI ska syssla med.

Punkt 3. Kristendom och islam.

Punkt 4. Ekumenik.

Punkt 5. Text och kontext.

Allt det där finns ju kvar. När du bara säger att något har tagits bort så nämner du inte att det också finns med i dokumentet. Du måste väl ändå beskriva det hela på ett fullödigt sätt. Det känns faktiskt som om du driver en tes och så anpassar du information och fakta efter det. Jag delar verkligen inte din beskrivning.

JERKER SCHMIDT:

Fru ordförande! En ordningsfråga. Jag tycker inte att vi ska applådera i detta forum i samband med debatten och omröstning

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Ni hör ordningsfrågan att vi inte ska applådera, och jag har fått den frågan förut. Det kommer inte att utgå något påbud från varken kejsar Augustus eller kyrkomötets presidium att vi inte får ge till känna glädjeyttringar i ett demokratiskt forum.

JERKER SCHMIDT:

Fru ordförande! Jag tycker att det var ett ganska oförskämt sätt att avfärda en ganska seriös ordningsfråga. I demokratiska sammanhang oavsett om det är kommunfullmäktige, riksdagen eller för den delen Svenska kyrkans kyrkomöte ska vi inte hemfalla åt känsloutttringar för att på så sätt förstärka eller utsätta de demokratiskt valda personerna i detta forum för påtryckningar eller på andra sätt påverka den debatt som förs. Det är synnerligen olämpligt och jag tycker att det är synnerligen olämpligt att ordföranden raljerar och ironiserar över min ordningsfråga.

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Tack, jag lyssnade, och vi avstår från att applådera nu.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 197.